

waar daadwerkelijk alle landen samenkomen en elk land een stem heeft. Er worden besluiten genomen die op geen enkele ander plek mogelijk zijn. En in de organisatie liggen waarden verankerd die we in het Westen hoog in het vaandel dragen. Die moeten we beschermen door in de VN aanzienlijk te investeren in politiek kapitaal, mensen, aandacht en geld.' Europa moet ook veel meer doen aan coalitievorming en weer samenwerken met Amerika, in de hoop dat het land onder de nieuwe president Joe Biden op zijn schreden zal terugkeren.

Een goed voorbeeld van coalitievorming, volgens Oertel, is de verklaring die begin oktober onder leiding van de Duitse VN-ambassadeur Christoph Heusgen werd opgesteld. Daarin spreken 39 VN-leden hun grote zorg uit over de ontwikkelingen in Hongkong (met de invoering van de nieuwe veiligheidswet in juli trok Beijing daar alle macht naar zich toe) en de mensenrechtenschendingen in Xinjiang. In die westelijke Chinese provincie zitten naar verluidt een miljoen islamitische Oeigoeren in heropvoedingskampen; ook daarbuiten worden ze zwaar onderdrukt. China zou vrouwen zelfs dwingen tot abortus en sterilisatie. De 39 landen, waaronder Nederland, roepen Beijing op om Michelle Bachelet, de hoge commissaris voor de Mensenrechten van de VN, toe te laten tot Xinjiang om zelf poolshoogte te kunnen nemen van de situatie.

'Het is zeker niet in het belang van China om dit soort publiciteit te krijgen', zegt Oertel. 'Beijing zit ook niet te wachten op een internationaal debat over zaken die worden beschouwd als binnenlandse aangelegenheden. Beijing gaat vroeg of laat een prijs betalen voor zijn gedrag en wij moeten die prijs steeds verder opvoeren.'

Saillant detail: de EU-landen Bulgarije, Cyprus, Griekenland, Hongarije, Malta, Portugal en Roemenië onderschreven de verklaring niet. In die landen lopen BRI-projecten of heeft China grote investeringen gedaan. Zo is bijvoorbeeld de Griekse haven Piraeus in Chinese handen en wordt gehoopt op meer investeringen.

China werd begin oktober nota bene gekozen voor de Mensenrechtenraad van de VN, waarin 47 landen zitten. Toch reageerde Beijing op de oproep van de 39 VN-landen tot een onderzoek met de grootst mogelijke verontwaardiging en wees het alle aantijgingen van de hand: in Xinjiang is geen sprake van arbitraire detentie maar van een trainingsprogramma, dat geheel in lijn is met de contra-terreuragenda van de VN.

'We hadden niet anders verwacht', zegt Sophie Richardson van Human Rights Watch. 'Toch is de verklaring van de 39 VN-lidstaten, die met één stem spreken, van groot belang. Want het levert niet alleen imagoschade op voor Beijing, het geeft ook moed aan mensen die het slachtoffer zijn van mensenrechtenschendingen in Hongkong en China en die niet voor zichzelf kunnen opkomen.' Met dat imago van China was het al niet best gesteld. Naarmate de Chinezen Amerika steeds meer gingen beschouwen als een land in verval, zagen ze zelf steeds minder risico in het vertonen van agressief gedrag. China

waande zich onaantastbaar, ook binnen de VN. 'Specialisten die onderzoek deden naar gevoelige onderwerpen kregen opeens memo's en telefoontjes van Chinese ambassademedewerkers, met de dringende boodschap dat ze een bepaald initiatief niet moesten doorzetten of een standpunt niet moesten innemen', aldus Richardson.

'Ik kan helaas geen details verstrekken, maar dat overkwam zowel onderzoekers binnen de VN als daarbuiten. Gevluchte Chinezen die in Europa of Amerika kritische geluiden laten horen of getuigenissen geven, zijn terecht bang dat hun familieleden in China daarop zullen worden afgerekend.'

In juni van dit jaar leidden onder andere deze intimidaties ertoe dat vijftig onafhankelijke VN-onderzoekers een brief schreven naar secretaris-generaal Guterres, gevolgd door een verklaring die wereldwijd door 321 ngo's en maatschappelijke groeperingen werd ondersteund. De kernboodschap: China's minachting voor de mensenrechten heeft niet alleen gevolgen voor zijn eigen burgers. De steun aan dictators en de inspanningen van China om internationale normen te veranderen en te herschrijven, maken het verdedigen van mensenrechten ook buiten China moeilijker dan ooit. De VN moeten actie ondernemen.

Een gratis Covid-19-vaccin: de nieuwe manier van China om landen aan zich te binden

En hoe reageerden Guterres en Bachelet op alle initiatieven? Richardson moet het antwoord schuldig blijven. 'Maar ik denk dat er achter de schermen van alles speelt op dit vlak.' Hoe gevoelig de zaak ligt, blijkt wel uit het feit dat de persvoorlichter van de hoge commissaris voor de Mensenrechten in Genève geen reactie geeft. Ook Ahmed Shaheed, de speciale VN-rapporteur op het gebied van vrijheid van religie en geloof, was niet bereikbaar voor commentaar.

De benoeming van China tot lid van de Mensenrechtenraad begin oktober – 123 landen steunden de kandidatuur – werd door velen als een nieuw dieptepunt beschouwd en door Hillel Neuer van UN Watch vergeleken met een pyromaan die hoofd van de brandweer wordt.

Een van de belangrijkste taken van de raad is om de stand van de mensenrechten in VN-lidstaten om de vier jaar te evalueren en aanbevelingen te doen voor verbetering. Een vijfkoppig comité (waarvan China ook deel uitmaakt) stelt bovendien speciale rapporteurs aan die mensenrechten onderzoeken op vele terreinen.

'Human Rights Watch was uiteraard fel tegen deze benoeming', zegt Richardson. 'Maar een land dat lid is van de Mensenrechtenraad trekt ook meer aandacht en moet zich nog beter verantwoorden. Voor China wordt dat steeds

ingewikkelder. Beijing zal er alles aan doen om Bachelet uit China te weren. Maar zij kan ook een onderzoek starten buiten China en zich baseren op al bestaande geloofwaardige rapporten over Xinjiang en spreken met gevluchte Oeigoeren. Het is nu heel belangrijk dat de 39 lidstaten hierop blijven aandringen en de druk opvoeren.'

Ondanks de imperfecties, benadrukt ook Richardson, zijn de VN nog steeds onmisbaar. 'Voor mensen die vervolgd worden en in hun eigen land op geen enkele steun of bescherming kunnen rekenen, is het de enige plek waar ze terecht kunnen. En in de VN kunnen niet alleen staten maar ook individuen en maatschappelijke organisaties regeringen ter verantwoording roepen.'

Alle ophef ten spijt, inmiddels heeft China alweer een nieuwe manier gevonden om staten aan zich te binden: het toezeggen van een gratis Covid-19-vaccin aan arme bondgenoten, maar ook bijvoorbeeld aan Indonesië, dat voor Beijing van strategisch belang is in de Zuid-Chinese Zee. Als landen akkoord gaan met de donatie zal dat ook gevolgen hebben voor hun houding in de VN.

'China zal hiermee zeker politieke gunsten afdwingen', vermoedt Janka Oertel. 'Voor veel arme landen is het ook goed nieuws dat er snel een vaccin voorhanden zal zijn. Er bestaat echter niet zoiets als een gratis lunch. China zal zich ook bemoeien met de communicatie en de medische infrastructuur om het vaccin te distribueren en er zullen contacten zijn tussen de betreffende landen en laboratoria en ziekenhuizen in China. Dit gaat Beijing een reservoir aan data opleveren. Het Westen moet die ontwikkelingen goed in de gaten houden en het kan landen zijn diensten aanbieden in het monitoren en transparant maken van de Chinese hulp.'

Ook moet er meer transparantie komen over de manier waarop het Chinese vaccin is getest. 'Human Rights Watch vangt signalen op dat mensen zonder toestemming als proefpersonen worden gebruikt en ook niet uit die programma's kunnen stappen', zegt Richardson. 'We kennen de gevaren inmiddels van ondoorzichtig Chinees beleid. De onwil van de Chinese regering om transparant te zijn over de uitbraak van Covid-19 en het censureren van berichten van artsen hierover hebben de wereld uiteindelijk in een crisis gestort. Dit alleen al zou een motivatie voor regeringen moeten zijn om op te staan tegen de Chinese Communistische Partij, binnen de VN.'

Alle landen met respect voor mensenrechten moeten samen een coalitie vormen die meerjarenplannen ontwikkelt en niet afhankelijk is van regeringen met een termijn van vier jaar, vindt de onderzoekster. Als tegenwicht tegen China, dat zich onaantastbaar waant en maar blijft tornen aan de inhoud van de Universele Verklaring van de rechten van Mens. 'Dat is niet makkelijk en soms zal het gepaard gaan met sancties. Maar als dit niet gebeurt zijn de gevolgen veel erger. Dan zal de straffeloosheid van China en van dictatoriale, bevriende regimes verder toenemen. Het bekritisseren van Beijing zal dan steeds moeilijker worden, ook in academische kringen. Het is inmiddels twee milliseconden voor twaalf.' ■